

2024 Taslak Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Dijital Vatandaşlık ve Boyutları Açısından İncelenmesi

Hatice DİLEK^{*a}, Davut GÜREL^b

Makale Bilgisi

DOI:

Makale Geçmişi:

Geliş :08.12.2024

Düzeltilme :23.12.2024

Kabul :26.12.2024

Keywords:

Dijital vatandaşlık,
Sosyal bilgiler dersi,
Beceri öğretimi,
Ortaokul öğrencileri.

Makale Türü:

Araştırma Makalesi

Öz

Teknolojinin hayatımızın her alanında oldukça önemli bir unsur olmasıyla sosyal hayatta büyük bir değişim sürecine girilmiş; bu değişimler, 21. yüzyılda vatandaşlıkla ilgili yeni kavramlar da ortaya çıkarmıştır. Bu kavramlar arasında en önemlilerinden birini dijital vatandaş kavramı oluşturmaktadır. Dijital ortamların gerekli kıldığı dijital vatandaşlık ve alt boyutlarına ilişkin bilgi, beceri, tutum ve değerleri kapsayan bu kavram günümüz öğretim programlarında da yer almaya başlamıştır. Bu nedenle bu çalışmada 2024 Taslak Sosyal Bilgiler Öğretim Programının dijital vatandaşlığın dokuz boyutu açısından (dijital erişim, dijital ticaret, dijital iletişim, dijital okuryazarlık, dijital etik, dijital kanun, dijital hak ve sorumluluklar, dijital sağlık ve dijital güvenlik) incelenmesi amaçlanmıştır. Nitel araştırma yöntemine uygun olarak durum çalışması modeli kullanılan bu çalışmada, elde edilen veriler betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Analiz edilen veriler ışığında, 2024 Taslak Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın temel felsefesinde ve özel amaçlarında dijital okuryazarlık, dijital hak ve sorumluluklar, dijital güvenlik boyutları yer alırken diğer boyutların yer almadığı görülmüştür. Programın öğrenme alanlarında dijital vatandaşlık boyutlarının yeterli düzeyde olmadığı ve dengeli bir dağılım göstermediği; öğrenme çıktıları ve süreç bileşenlerinde dijital okuryazarlık boyutunun öne çıktığı; öğretme-öğrenme uygulamalarında ise dijital erişim boyutuna ağırlık verildiği sonuçlarına ulaşılmıştır. Çalışmada elde edilen tüm sonuçlar alan yazından hareketle tartışılarak sunulmuştur.

Exploring The 2024 Draft Social Studies Curriculum in Terms of Digital Citizenship and Its Dimensions

Article Information

DOI:

Article History:

Received :08.12.2024

Revised :23.12.2024

Accepted :26.12.2024

Keywords:

Digital citizenship,

Abstract

Technology, with its indispensable and significant role in every aspect of our lives, has triggered a process of transformation; these changes have given rise to new concepts related to citizenship in the 21st century. Among these concepts, undoubtedly one of the most important is that of digital citizenship. This concept, which encompasses the knowledge, skills, attitudes, and values associated with digital citizenship and its sub-dimensions required by digital environments, has begun to be incorporated into contemporary curricula. Therefore, the aim of this study is to examine the 2024 Draft Social Studies Curriculum in relation to the

*İlgili Yazar: haticedilek186@gmail.com

^a Bartın Üniversitesi, Bartın, Türkiye, <https://orcid.org/0009-0009-9070-5250>

^b Bartın Üniversitesi, Bartın, Türkiye, <https://orcid.org/0000-0003-2309-9202>

Social studies course,
Skill teaching,
Secondary school
students.

Article Type:
Research Article

nine dimensions of digital citizenship (digital access, digital commerce, digital communication, digital literacy, digital ethics, digital law, digital rights and responsibilities, digital health, and digital security). In line with qualitative research methods, a case study model was employed, and the data obtained were analysed using descriptive analysis. In light of the analysed data, it was found that while digital literacy, digital rights and responsibilities, and digital security were included in the basic philosophy and specific objectives of the 2024 Draft Social Studies Curriculum, the other dimensions were not represented. It was also concluded that the digital citizenship dimensions were insufficiently represented across the learning areas and did not exhibit a balanced distribution. Furthermore, the digital literacy dimension was prominent in the learning outcomes and process components, while the digital access dimension received greater emphasis in the teaching-learning practices. All of the findings in this study were discussed and presented based on the existing literature..

Giriş

Aristoteles şu beyanı ile ünlüdür “*Yurttaşlığın doğası tıpkı devletinki gibi, sık sık tartışılan bir konudur: tek bir tanım üzerinde genel mutabakat yoktur*” (Heater, 2007, s.31). İfadeden anlaşıldığı üzere vatandaşlık kavramı oldukça kapsamlı ve birçok anlamı olan karmaşık kavramdır. Kavram eski çağlardan bugüne ve farklı coğrafyalarda yeniden şekillenerek varlık kazanmıştır. Bununla birlikte kısaca ifade etmek gerekirse vatandaşlık birey ve devlet arasındaki yasal bağdır (Kuş, 2020). Devletin vatandaşlarıyla kurduğu bu bağ, kendi hukukuyla belirlediği, kurallarını ve hükümlerini oluşturduğu yasal bir konumu ifade etmektedir (Hablemitoğlu ve Özmete, 2012). Vatandaşlık bu bağın yanında daha ileri bir mana da taşımaktadır. Vatandaşlığın medeni ve siyasi haklarla ilgilenen resmi özelliğiyle beraber, ilk olarak sosyal, kültürel ve psikolojik olmak üzere farklı özellikleri de bulunmaktadır (Töre, 2017). Devletler bu özellikleri genç kuşaklara vatandaşlık aktarımı ile kazandırmayı amaçlamaktadır. Böylece aynı değerleri benimseyen, ortak ideallerle donatılmış vatandaşlar ve bu vatandaşlardan müteşekkil bir ulus yaratmaya çalışırlar (Demir, 2016, s.4).

Bugünün bireylerinin, gelişmeleri takip edebilmeleri, küreselleşmeyi kavrayabilmeleri ve çağa ayak uydurabilmeleri için bilimsel, sosyal ve kültürel gelişmeleri yakalamaları zorunlu hale gelmiştir (Gürel, 2016). Bu gelişmeler çerçevesinde vatandaşlık kavramının geleneksel anlamından uzaklaştığı ve yeni bir forma evrildiği görülmektedir. Bu bağlamda vatandaşlığın çok kültürlü, çevresel, ekonomik, küresel, siyasi, anayasal ve dijital vatandaşlık gibi boyutlar kazandığı söylenebilir (Karaduman ve Öncül, 2020, s. 99). Bu önemli boyutlardan olan dijital vatandaşlık kavramı, Uluslararası Eğitimde Teknoloji Topluluğu (International Society For Technology In Education[ISTE]) teknolojiyi güvenli, etik kullanmanın yanı sıra sorumlulukları üstlenerek fırsatları görme olarak ifade etmiştir (ISTE, 2014, s.1). Bu tanımdan yola çıkarak günümüz teknolojinin ışığında, okullar iyi bir vatandaş yetiştirmenin yanı sıra “dijital vatandaş” yetiştirme sorumluluğuna da üstlenmiş durumundadır. Aynı zamanda yetiştirilecek dijital vatandaşlar yeterli becerilere, bilgiye, internet ve dijital cihazlar erişimine sahip olmalı, okulların da öğrencileri tüm boyutlarıyla dijital vatandaş olmaları için yönlendirmesi gerekmektedir (İşman ve Güngören, 2014). Ribble (2011) bu bağlamda, doğru ve sorumlu davranışlar olarak tanımladığı dijital vatandaşlığı dokuz boyutta incelemiştir: “dijital erişim, dijital ticaret, dijital iletişim, dijital okuryazarlık, dijital etik, dijital hukuk, dijital hak ve sorumluluklar, dijital sağlık ve dijital güvenlik”. Bu boyutların yeni bir eğitim anlayışı ile okullarda verilmesi önem arz etmektedir Aynı zamanda vatandaşlığın amaçlarının netleştirilmesi ve bu amaçlara başarılı bir şekilde ulaşılması için çok sayıda kavramsal ve değerlendirme çalışmasına ihtiyaç duyulduğu da görülmektedir (Jones ve Mitchell, 2016).

Geleneksel olarak insanların vatandaş olarak hakları yanında sorumlulukları vardır ve bunları yerine getirmesi gereklidir. Bunu sağlamak için çeşitli yasalar çıkarılmıştır. Bununla beraber çok sayıda dijital teknoloji aracı kullanılmakta fakat çoğu bireyin dijital bir toplumda nasıl sorumlu vatandaş olacağı konusunda eksiklikleri olduğu ifade edilmektedir (Ribble ve Bailey, 2007). Bu bilincin sağlanması için dijital vatandaşlığa giden toplumsal ve eğitimsel sürecin bağlamsal, bilgi ile ilgili organizasyonla kriterlere göre belirlenmesi gerekmektedir. Bu süreç aileden, yerel, çevrimiçi ve internet dışındaki topluluklardan öğretmenlere, okullara, karar vericilere ve çevrimiçi araç ve platformları sunan endüstriyi kapsayan bütün paydaşları kapsamaktadır (Richardson ve Milovidov, 2019). Bu paydaşlardan olan okullarda, sosyal hayatta

veya özel hayatta dijital araç kullanımı artmaya devam etmektedir. Bu kullanım dijital vatandaşlıkla ilgili güvenlik gereksinimlerini daha elzem hale getirmektedir (Richardson, Martin ve Sauers, 2021). Bu durumda dijital vatandaşlık sorumluluklarını yerine getirerek etik davranış normlarını benimsemek olarak tanımlandığına göre bu kavramın bilinmesinden daha önemli olan, bu normların yeni nesillere nasıl öğretilmesi konusuna cevap bulunmasıdır (Kara ve Atasoy, 2019). Ayrıca dijital vatandaşlığı, öğrenciler internette aktif haldeyken sorumlu ve etik olmalarını sağlamak için müfredata ve eğitim ortamlarına dâhil edilmesi gereken güvenlikle ilgili bir kavram olarak görmek gerekmektedir (Choi ve Cristol, 2021). Bu açıdan dijital vatandaşlık eğitiminde özellikle ilköğretim süreci önem arz etmektedir. Çünkü toplumların çağı yakalaması nitelikli bir ilköğretim aşamasından geçmektedir. Bu dönemde çocukların, dijital teknolojiyle dolu bir toplumda uyum içinde yaşamalarını sağlayacak niteliklere sahip olması gerekmektedir (Karaduman ve Öztürk, 2014). Bu niteliklerin kazandırılmasına doğası gereği evrensel bir yapıya sahip olan Sosyal Bilgiler iki temel amacıyla hizmet eder. Bunlar: bireylerin dünyayı anlamalarını sağlamak ve bireyleri sorumluluk bilincine sahip vatandaş olarak topluma kazandırmaktır (Barr, 1997).

Türkiye'nin kurulduğu yıllarından bugüne kadar çeşitli ders ve isimlerle verilen vatandaşlık eğitimi, günümüzde sosyal bilgiler dersinin temel çerçevesini oluşturmaktadır (Turan ve Avcı, 2018). 1998 yılında hazırlanan sosyal bilgiler öğretim programından (SBÖP) önce farklı dersler adı altında okutulan sosyal bilgiler dersinin adı bu yıldan sonra değişmemiştir. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) birçok açıdan yaşanan teknolojik vb. gelişmeler ve çağın ihtiyaçlarının değişmesi ile 2005 ve 2017 yıllarında SBÖP'de değişikliğe gitmiştir (Çoban ve Akşit, 2018). 2018 yılından itibaren uygulanan öğretim programı 2024 yılında MEB'in yayınladığı "Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli" ile aşamalı olarak değiştirilmesi planlanmıştır. "Köklerden geleceğe" vurgusuyla açıklanan program, tüm bileşenleriyle bütüncül bir model olarak sunulmuştur (MEB, 2024). Bu nedenle dijital vatandaşlık okullarda, içinde bulunulan çağın becerilerini etik normlara dikkat edilerek verilmeli ve bu becerilerin geliştirilmesinin hedeflenmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda hem ailelerin hem de ilgili kurumların dikkate alınarak planlamalar yapılması ve eğitim programları tasarlanması oldukça önemli görülmektedir (Aydın, 2015).

Temel amacı çeşitli niteliklere sahip etkin ve iyi vatandaşlar yetiştirmek olan sosyal bilgiler eğitiminin dijital vatandaşlar yetiştirmede oldukça önemli bir rolü bulunmaktadır. Bu nedenle konuyla ilgili pek çok bilimsel çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Dijital vatandaşlıkla ilgili yapılan bilimsel çalışmalar incelendiğinde bu çalışmaların bir bölümü sosyal bilgiler ders kitaplarını ve öğretim programlarını dijital vatandaşlık ve boyutları çerçevesinde değerlendiren (Turan ve Avcı, 2018; Aydemir, 2019; Sarıgöl, 2018; Yıldız, 2023; Pala, 2023), öğretmen adaylarının görüş, tutum ve becerilerine dayalı olan (Al-Zahrani, 2015; Aslan ve Çakmak 2018; Dere ve Yavuzay, 2019; Taşer, 2022; Avcı, Faiz ve Recepoğlu, 2021; Metin ve Cin, 2021; Ezer ve Aksüt, 2021; Çolak ve Öztürk, 2022), dijital vatandaşlık kavramı ve eğitimine odaklanan (Ribble, 2011; Ribble, 2015; Choi, 2016; Frau-Meigs, O'Neill, Soriani, ve Tomé, 2017; Hollandsworth, Donovan ve Welch, 2017; Öztürk, 2021; Gillern, Korona, Wright ve Gould, 2024; Pangrazio, ve Sefton-Green, 2021), pandemi döneminde dijital vatandaşlık uygulamalarına yönelik çalışmaların (Aldemir ve Avşar, 2020; Buchholz, DeHart ve Moorman, 2020; Akçil ve Bastas, 2020; Koç ve Koç 2021; Milenkova ve Lendzhova, 2021; Calzada, 2022; Toorn ve Cox, 2024) olduğu görülmektedir. Bununla birlikte bazı çalışmaların bir kısmının dijital vatandaşlık ölçeği geliştirmeye yönelik olduğu da tespit edilmiştir (Sakallı, 2015; Elçi ve Sarı, 2016; Kim ve Choi, 2018; Jones ve Mitchell, 2016; Choi, Glassman ve Cristol). Tüm bu çalışmalar, hem dijital vatandaşlık eğitiminin ne kadar önemli olduğunu hem de sosyal bilgiler eğitiminin bu konuda üstlendiği görevi gösteriyor olması bakımından dikkate değerdir. Her ne kadar daha önceden yapılan çalışmalarla sosyal bilgiler öğretim programları dijital vatandaşlık ve boyutları kapsamında incelenmiş olsa da 2024 yılında duyurulan "Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli" ve bu doğrultuda sosyal bilgiler dersi öğretim programının oldukça yeni bir gelişme olması nedeniyle dijital vatandaşlık ve boyutları açısından incelenmesi önem arz etmektedir. Böylelikle elde edilen sonuçların önceki çalışmalarda elde edilenlerle karşılaştırılarak programların dijital vatandaşlık ve boyutları yönünden daha kapsamlı bir şekilde değerlendirilmesinin mümkün olabileceği düşünülmektedir.

Bu temel gerekçe doğrultusunda mevcut çalışmada, 2024 Taslak Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın dijital vatandaşlık ve boyutları açısından incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu genel amaç doğrultusunda araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. 2024 Taslak Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın temel felsefesinde ve özel amaçlarında dijital vatandaşlık ve alt boyutların yeri nedir?
2. 2024 Taslak Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın içerik çerçevesinde dijital vatandaşlık ve alt boyutların yeri nedir?
3. 2024 Taslak Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın öğrenme çıktıları ve süreç bileşenlerinde dijital vatandaşlık ve alt boyutların yeri nedir?
4. 2024 Taslak Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın Öğretme-Öğrenme Uygulamalarında dijital vatandaşlık ve alt boyutların yeri nedir?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, nitel araştırma yöntemine uygun olarak durum çalışması modeli kullanılmıştır. Durum çalışması modeli, bir olayı oluşturan ayrıntıları açıklamak, tanımak ve olayı değerlendirmek için kullanılan bir modeldir (Büyüköztürk vd., s.269). Bu çalışmada modele uygun olarak doküman incelemesi tekniğinden yararlanılmıştır. Doküman incelemesi, basılı veya elektronik belgelerin incelenmesi ve değerlendirilmesini sağlayan düzenli bir işlemdir (Bowen, 2009). Doküman analizi etik kaygıları azaltmak, zaman ve kaynak açısından maliyetinin daha az olması nedeniyle diğer tekniklere göre daha pratik görülmektedir (Morgan, 2022). Bu çalışmada öncelikle araştırmanın amacına uygun olarak dijital vatandaşlık ve alt boyutlarına göre bir çizelge (EK-1) oluşturulmuş ve bu çizelge çerçevesinde 2024 Taslak Sosyal Bilgiler Öğretim Programı incelenmiştir. Böylece her boyut ve alt boyutun programda yer alıp almadığı belirlenmiş ve ulaşılan sonuçlar alan yazısından hareketle yorumlanarak tartışılmıştır.

İncelenen Dokümanlar

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2024 yılında Türkiye'nin yüzüncü yılına yönelik olarak "Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli" adıyla yeni müfredat çalışması yayınlamıştır. Bu kapsamda güncellenen programlardan olan 2024 Taslak Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (MEB, 2024) açısından incelenmiştir.

Veri Toplanması ve Analiz Süreci

Araştırmada verilerin toplanması amacıyla doküman incelemesi yöntemine başvurulmuştur. Araştırmalarda çalışılan konuyla ilgili olgu ve olayların bilgisini içeren yazılı belgelerin incelenmesi neticesinde verilere ulaşılmasına doküman incelemesi denilmektedir (Karataş, 2015). 2024 Taslak Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı temel felsefesi, özel amaçları, içerik çerçevesi, öğrenme çıktıları, becerileri ve öğrenme ve öğretme uygulamaları başlıkları incelenmiştir. Bu incelenmede Ribble (2011) tarafından belirlenen dijital vatandaşlığın dokuz boyutuna (dijital erişim, dijital ticaret, dijital iletişim, dijital okuryazarlık, dijital etik, dijital hukuk, dijital hak ve sorumluluklar, dijital sağlık ve dijital güvenlik) göre hazırlanmış öğretim programı inceleme çizelgesi (Ek- 1) kullanılmıştır. Çizelge hazırlanmadan önce ilgili literatür incelenmiş ve dijital vatandaşlık boyutlarının ve öğretim programlarının yer aldığı çalışmalar incelenmiştir. Bu incelemeler sonucunda literatüre katkı sağlayacağı düşünülen dijital vatandaşlığın dokuz boyutundan oluşan çizelge hazırlanmış ve ilgili iki alan uzmanına sunulmuş bu doğrultuda çizelgeye nihai şekli verilmiştir.

Araştırmada verilerin analizinde betimsel analiz yönteminden yararlanılmıştır. Betimsel analiz çalışmanın kavramsal yapısının açıkça belirlenmiş olduğu araştırmalarda tercih edilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2021, s. 263). Çalışmada yer alan dokümanlar önceden belirlenen dijital vatandaşlığın dokuz boyutu ve bu boyutlarda yer alan kavramlar belirlenmiş, verilerin desteklenmesi amacıyla doğrudan alıntılar eklenmiş ve araştırmacı yorumlarına yer verilmiştir.

Bulgular

Bu bölümde dijital vatandaşlık boyut ve alt boyutlarına göre incelenen 2024 Taslak Sosyal Bilgiler Öğretim Programına yönelik elde edilen bulgular araştırma problemlerine göre sırayla sunulmuş ve yorumlanmıştır. Elde edilen bulgular programdan yapılan doğrudan alıntılarla desteklenmiştir.

Birinci Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgular

Araştırma kapsamında sorulan “2024 Taslak Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nın temel felsefesi ve özel amaçlar bölümünde dijital vatandaşlık ve alt boyutlarının yer verilme durumu nasıldır?” sorusuna yönelik elde edilen bulgular Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Programın temel felsefesinde ve özel amaçlarında dijital vatandaşlık ve boyutlarının yer verme durumu

Boyut	Alt boyut	Programda yer verilme durumu		Temel Felsefe/ Özel Amaçlar
		Evet	Hayır	
Dijital erişim	Dijital cihazlara erişim		×	
	İnternete erişim		×	
	Dijital kaynaklara erişim		×	
Dijital ticaret	Çevrimiçi alışveriş		×	
	Dijital hizmetlerin kullanımı		×	
	Dijital pazarlama ve reklam		×	
Dijital iletişim	E posta, mesajlaşma ve sosyal medya kullanımı		×	
	Çevrimiçi iş birliği ve toplantılar		×	
	Dijital etkileşim ve ağ oluşturma		×	
Dijital okuryazarlık	Dijital araç ve teknolojilerin kullanımı	×		<i>Madde 20</i>
	Dijital bilgi alma ve değerlendirme		×	
	Dijital içerik oluşturma ve paylaşma		×	
Dijital etik	Çevrimiçi davranış kuralları		×	
	Dijital dünyada saygı ve nezaket		×	

	Çevrimiçi topluluk normlarına uyum		×	
Dijital hukuk	Telif hakkı ve lisans kuralları		×	
	Çevrimiçi hırsızlık ve dolandırıcılık		×	
	Dijital dünyada yasal sorumluluklar		×	
Dijital hak ve sorumluluklar	Çevrimiçi ifade özgürlüğü		×	
	Dijital hakların kullanım bilinci	×		<i>Madde 20</i>
	Çevrimiçi taciz ve zorbalığa karşı koruma		×	
Dijital sağlık	Ekran başında geçirilen süre ve göz sağlığı		×	
	Dijital bağımlılık ve ruh sağlığı		×	
	Ergonomi ve dijital cihaz kullanımı		×	
Dijital güvenlik	Şifre güvenliği	×		
	Çevrimiçi kimlik hırsızlığına karşı koruma	×		<i>Madde 20</i>
	Veri güvenliği ve gizlilik	×		

2024 Taslak Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın temel felsefesi ve özel amaçları bölümü dijital vatandaşlık ve alt boyutlarına yer verilme durumu açısından incelendiğinde Tablo 1'e göre dokuz boyut içerisinde Madde 20'nin "Öğrenme ve araştırma süreçlerinde bilişim teknolojilerini etkin bir şekilde kullanmaları ve dijital ortamlarda güvenlik ve gizliliğe ilişkin farkındalık kazanmaları amaçlanmaktadır" "dijital okuryazarlık" boyutu çerçevesinde "dijital hak ve sorumluluklar" boyutunda "dijital hakların kullanım bilinci" alt boyutunun yer aldığı görülmektedir. Aynı zamanda "dijital güvenlik" boyutunun "şifre güvenliği, çevrimiçi kimlik hırsızlığına karşı koruma ve veri güvenliği ve gizlilik" alt boyutlarını da kapsadığı görülmektedir.

İkinci Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgular

Araştırma kapsamında sorulan "2024 Taslak Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın içerik çerçevesinde dijital vatandaşlık ve alt boyutlarının yer verilme durumu nasıldır?" sorusuna yönelik elde edilen bulgular Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Programın içerik çerçevesinde dijital vatandaşlık ve alt boyutların yer verme durumu

Boyut	Alt boyut	Programda yer verilme durumu		İçerik Çerçevesi
		Evet	Hayır	
Dijital erişim	Dijital cihazlara erişim		×	
	İnternete erişim		×	
	Dijital kaynaklara erişim		×	
Dijital ticaret	Çevrimiçi alışveriş		×	
	Dijital hizmetlerin kullanımı		×	
	Dijital pazarlama ve reklam		×	
Dijital iletişim	E posta, mesajlaşma ve sosyal medya kullanımı		×	
	Çevrimiçi iş birliği ve toplantılar		×	
	Dijital etkileşim ve ağ oluşturma		×	
Dijital okuryazarlık	Dijital araç ve teknolojilerin kullanımı	×		<i>Teknoloji ve Sosyal Bilimler öğrenme alanında...teknolojik ürünlerin bilinçli kullanımına değinilmiştir</i>
	Dijital bilgi alma ve değerlendirme		×	
	Dijital içerik oluşturma ve paylaşma		×	
Dijital etik	Çevrimiçi davranış kuralları	×		
	Dijital dünyada saygı ve nezaket	×		

	Çevrimiçi topluluk normlarına uyum	×	
Dijital hukuk	Telif hakkı ve lisans kuralları	×	<i>Teknoloji ve Sosyal Bilimler öğrenme alanında...telif, patent ve fikrî mülkiyet haklarına...</i>
	Çevrimiçi hırsızlık ve dolandırıcılık	×	
	Dijital dünyada yasal sorumluluklar	×	<i>Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin toplumsal hayata etkilerine, toplumsal hayatta karşılaşılabilecek problemlerin çözüm yollarına değinilmiştir.</i>
	Çevrimiçi ifade özgürlüğü		×
Dijital hak ve sorumluluklar	Dijital hakların kullanım bilinci	×	<i>Yaşayan Demokrasimiz öğrenme alanında Dijitalleşme ve teknolojik gelişmelerin vatandaşlık haklarının kullanımına etkilerine... değinilmiştir.</i>
	Çevrimiçi taciz ve zorbalığa karşı koruma		×
Dijital sağlık	Ekran başında geçirilen süre ve göz sağlığı		×
	Dijital bağımlılık ve ruh sağlığı		×
	Ergonomi ve dijital cihaz kullanımı		×
Dijital güvenlik	Şifre güvenliği	×	

Çevrimiçi kimlik hırsızlığına karşı koruma	×	<i>Teknoloji ve Sosyal Bilimler öğrenme alanında ise dijital ortamlarda güvenlik ve gizliliğe... değinilmiştir.</i>
Veri güvenliği ve gizlilik	×	

2024 Taslak Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın içerik çerçevesinde dijital vatandaşlık ve alt boyutlarının yer verilme durumu incelendiğinde Tablo 2'de görüldüğü üzere yaşayan demokrasimiz ile teknoloji ve sosyal bilimler öğrenme alanlarında dijital vatandaşlık ve alt boyutları görülmektedir. Yaşayan demokrasimiz öğrenme alanında "dijital hak ve sorumluluklar" boyutu çerçevesinde "dijital hakların kullanım bilinci" alt boyutuna yer verilmiştir. Teknoloji ve sosyal bilimler öğrenme alanında "dijital okuryazarlık" boyutunda "dijital araç ve teknolojilerin kullanımı" alt boyutuna, "dijital hukuk" boyutunun alt boyutları olan; "telif hakkı ve lisans kuralları", "çevrimiçi hırsızlık ve dolandırıcılık" ile "dijital dünyada yasal sorumluluklar" alt boyutlarının, "dijital güvenlik" boyutunda ise bütün alt boyutlarının; "şifre güvenliği", "çevrimiçi kimlik hırsızlığına karşı koruma" ve "veri güvenliği ve gizlilik" yer aldığı görülmektedir. Birlikte yaşamak; evimiz dünya; ortak mirasımız ve hayatımızdaki ekonomi öğrenme alanlarında dijital vatandaşlığa ilişkin bulgulara rastlanmamıştır.

Üçüncü Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgular

Araştırma kapsamında sorulan "2024 Taslak Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın öğrenim çıktılarında ve süreç bileşenlerinde dijital vatandaşlık ve alt boyutlarının yer verilme durumu nasıldır?" sorusuna yönelik elde edilen bulgular Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3. Programın öğrenim çıktılarında ve süreç bileşenlerinde dijital vatandaşlık ve alt boyutlarının yer verme durumu

Boyut	Alt boyut	Programda yer verilme durumu		Öğrenim Çıktıları/ Süreç Bileşenleri
		Evet	Hayır	
Dijital erişim	Dijital cihazlara erişim		×	
	İnternete erişim		×	
	Dijital kaynaklara erişim		×	
Dijital ticaret	Çevrimiçi alışveriş	×		
	Dijital hizmetlerin kullanımı	×		SB.5.6.1
	Dijital pazarlama ve reklam		×	
Dijital iletişim	E posta, mesajlaşma ve sosyal medya kullanımı	×		SB.6.6.1
	Çevrimiçi işbirliği ve toplantılar	×		
	Dijital etkileşim ve ağ oluşturma	×		

Dijital okuryazarlık	Dijital araç ve teknolojilerin kullanımı	×	<i>SB.5.6.1, SB.7.6.1</i>
	Dijital bilgi alma ve değerlendirme	×	<i>SB.7.4.3</i>
	Dijital içerik oluşturma ve paylaşma	×	<i>SB.5.1.1, SB.5.5.1, SB.5.6.2, SB.6.1.2, SB.6.4.2</i>
Dijital etik	Çevrimiçi davranış kuralları	×	
	Dijital dünyada saygı ve nezaket	×	
	Çevrimiçi topluluk normlarına uyum	×	
Dijital hukuk	Telif hakkı ve lisans kuralları	×	<i>SB.6.6.2</i>
	Çevrimiçi hırsızlık ve dolandırıcılık	×	
	Dijital dünyada yasal sorumluluklar	×	
Dijital hak ve sorumluluklar	Çevrimiçi ifade özgürlüğü	×	
	Dijital hakların kullanım bilinci	×	<i>SB.5.6.2, SB.6.4.3.</i>
	Çevrimiçi taciz ve zorbalığa karşı koruma	×	
Dijital sağlık	Ekran başında geçirilen süre ve göz sağlığı	×	
	Dijital bağımlılık ve ruh sağlığı	×	
	Ergonomi ve dijital cihaz kullanımı	×	
Dijital güvenlik	Şifre güvenliği	×	
	Çevrimiçi kimlik hırsızlığına karşı koruma	×	<i>SB.4.6.1</i>
	Veri güvenliği ve gizlilik	×	

2024 Taslak Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın öğrenme çıktılarında ve süreç bileşenlerinde dijital vatandaşlık ve alt boyutlarının yer verilme durumu incelendiğinde Tablo 3'e göre dijital vatandaşlığın "dijital okuryazarlık" boyutunda yoğunlaştığı görülmektedir. Tabloya göre, diğer boyutlar olan "dijital sağlık", "dijital erişim", "dijital etik" boyutlarına programda yer verilmediği; "dijital ticaret", "dijital iletişim", "dijital hukuk" ve "dijital güvenlik" boyutlarına ise çok az yer verildiği anlaşılmaktadır. Genel olarak bazı boyutlara yer verilmemiş olsa da boyutların hemen hepsine ait bir alt boyutunun programda ilişkilendirildiği söylenebilir.

Tablo 3'e göre, "dijital araç ve teknolojilerin kullanımı" alt boyutuna ilişkin beş ve yedinci sınıfların altıncı öğrenme alanı olan teknoloji ve sosyal bilimler öğrenme alanında birinci öğrenme çıktısı ile ilişki kurulmuştur. "Dijital bilgi alma ve değerlendirme" alt boyutunda yedinci sınıf dördüncü öğrenme alanı olan yaşayan demokrasimiz ile ilgili üçüncü öğrenme çıktısı bulunmaktadır. "Dijital içerik oluşturma ve paylaşma" alt boyutunda ise beşinci sınıflar da birinci öğrenme alanı olan birlikte yaşamak ile ilgili birinci öğrenme çıktısı, beşinci öğrenme alanı olan hayatımızdaki ekonomi ile ilgili birinci öğrenme çıktısı yine altıncı öğrenme alanı olan teknoloji ve sosyal bilimler ile ilgili ikinci öğrenme çıktısının olduğu görülmektedir. Altıncı sınıflarda ise birinci öğrenme alanı olan birlikte yaşamak ile ilgili ikinci öğrenme çıktısı ile dördüncü öğrenme alanı olan yaşayan demokrasimiz ile ilgili birinci öğrenme çıktısı yer almaktadır.

"Dijital içerik oluşturma ve paylaşma" alt boyutunda beşinci sınıf birinci öğrenme alanı olan birlikte yaşamak ile ilgili birinci öğrenme çıktısı, beşinci öğrenme alanı hayatımızdaki ekonomi ile ilgili birinci öğrenme çıktısı ile altıncı öğrenme alanı teknoloji ve sosyal bilimler ile ilgili ikinci öğrenme çıktısına yer verildiği görülmektedir. Yine Tablo 3'e göre "dijital hak ve sorumluluklar" boyutunda "dijital hakların kullanım bilinci" alt boyutunda beşinci sınıf altıncı öğrenme alanı olan teknoloji ve sosyal bilimler ile ilgili ikinci öğrenme çıktısı ile altıncı sınıf dördüncü öğrenme alanı olan yaşayan demokrasimiz ile ilgili ikinci öğrenme çıktısına yer verilmiştir. "Dijital ticaret" boyutunda "çevrimiçi alışveriş" ile "dijital hizmetlerin kullanımı" alt boyutlarında beşinci sınıf altıncı öğrenme alanı olan teknoloji ve sosyal bilimler ile ilgili birinci öğrenme çıktısı ilişkilendirilmiştir. "Dijital iletişim" boyutunda ise "e posta, mesajlaşma ve sosyal medya kullanımı", "çevrimiçi iş birliği ve toplantılar" ve "dijital etkileşim ve ağ oluşturma" alt boyutlarına ilişkin altıncı sınıf altıncı öğrenme alanı olan teknoloji ve sosyal bilimler ile ilgili birinci öğrenme çıktısına yer verildiği görülmektedir.

Tablo 3'e göre "dijital hukuk" boyutunda "telif hakkı ve lisans kuralları" alt boyutuyla ilişkin altıncı sınıf altıncı öğrenme alanı olan teknoloji ve sosyal bilimler ile ilgili ikinci öğrenme çıktısına (SB.6.6.2) yer verildiği görülmektedir. Bu çıktıda yer alan: "*Bir ürün veya fikrin telif ve patent süreçleriyle ilgili bilgi toplayabilme*" ifadesi ile süreç bileşenlerinden a, b, c ve ç bileşenleri konu ile bağlantılı görülmüştür. Örnek olarak "a" bileşeninde şöyle bir ifade kullanılmıştır: "*Bir ürün veya fikrin telif ve patent süreçleriyle ilgili bilgi toplayacağı kaynakları belirler...*". Bir diğer boyut olan "dijital güvenlik" boyutunda "şifre güvenliği", "çevrimiçi kimlik hırsızlığına karşı koruma" ve "veri güvenliği ve gizlilik" alt boyutuna ilişkin dördüncü sınıf altıncı öğrenme alanı olan teknoloji ve sosyal bilimler ile ilgili birinci öğrenme çıktısına (SB.4.6.1): "*Çevrim içi ortamda uyulması gereken güvenlik kurallarını eylemlerine yansıta bilme*" yer verildiği görülmektedir. Öğrenme çıktısı ile süreç bileşenlerinden a, b ve c bileşenleri konu ile ilgili görülmüştür. Örnek olarak "c" bileşeninde geçen ifade şöyledir: "*...Çevrim içi ortamda uyulması gereken güvenlik kurallarına ilişkin çıkarımları değerlendirir.*"

Dördüncü Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgular

Araştırma kapsamında sorulan "*2024 Taslak Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın kazandırmayı hedeflediği öğretim-öğrenme uygulamalarında dijital vatandaşlık ve alt boyutların yeri nedir?*" sorusuna yönelik elde edilen bulgular Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. Programın öğretim-öğrenme uygulamalarında dijital vatandaşlık ve alt boyutlarının yer verme durumu

Boyut	Alt boyut	Programda yer verilme durumu		Öğretim-Öğrenme Uygulamaları
		Evet	Hayır	
Dijital erişim	Dijital cihazlara erişim		×	
	İnternete erişim	×		SB.6.6.1

			<i>SB.4.1.1, SB.4.2.2, SB.4.3.3, SB.4.4.2, SB.4.5.1, SB.4.6.2, SB.5.1.2, SB.5.1.3, SB.5.2.1, SB.5.2.4, SB.5.3.1, SB.5.3.2, SB.5.3.3, SB.5.4.1, SB.5.2.3, SB.5.4.2, SB.5.4.3, SB.5.4.4, SB.5.5.1, SB.5.5.2, SB.5.5.3, SB.5.6.1, SB.6.1.1, SB.6.1.2, SB.6.1.3, SB.6.2.1, SB.6.2.2, SB.6.2.3, S.B.6.3.1, SB.6.3.2, SB.6.3.4, SB.6.4.1, SB.6.4.3, SB.6.5.1, SB.6.5.2, SB.6.5.3, SB.6.6.1, SB.6.6.2, SB.7.1.1, SB.7.1.2, SB.7.1.3, SB.7.2.1, SB.7.3.1, SB.7.3.1, SB.7.3.2, SB.7.3.3, SB.7.4.2, SB.7.4.4, SB.7.5.1, SB.7.5.2, SB.7.6.1</i>
	Dijital kaynaklara erişim	×	
	Çevrimiçi alışveriş		×
Dijital ticaret	Dijital hizmetlerin kullanımı	×	<i>SB.6.4.3</i>
	Dijital pazarlama ve reklam		×
	E posta, mesajlaşma ve sosyal medya kullanımı	×	<i>SB.5.1.3</i>
Dijital iletişim	Çevrimiçi işbirliği ve toplantılar		×
	Dijital etkileşim ve ağ oluşturma	×	<i>SB.7.1.1, SB.7.6.1</i>
	Dijital araç ve teknolojilerin kullanımı	×	<i>SB.4.1.2, SB.4.2.1, SB.4.3.3, SB.5.2.2, SB.6.2.1.</i>
Dijital okuryazarlık	Dijital bilgi alma ve değerlendirme	×	<i>SB.5.6.2, SB.6.4.3, SB.6.4.3 SB.6.5.2, SB.6.6.1</i>
	Dijital içerik oluşturma ve paylaşma	×	<i>SB.5.1.2, SB.5.2.3, SB.5.6.1 SB.6.4.2, SB.6.5.1, SB.6.5.1 SB.6.6.1</i>
Dijital etik	Çevrimiçi davranış kuralları	×	

	Dijital dünyada saygı ve nezaket	×	SB.4.6.1
	Çevrimiçi topluluk normlarına uyum	×	
	Telif hakkı ve lisans kuralları	×	SB.6.6.2
Dijital hukuk	Çevrimiçi hırsızlık ve dolandırıcılık	×	
	Dijital dünyada yasal sorumluluklar	×	SB.4.6.1.
	Çevrimiçi ifade özgürlüğü	×	
Dijital hak ve sorumluluklar	Dijital hakların kullanım bilinci	×	SB.5.6.2
	Çevrimiçi taciz ve zorbalığa karşı koruma	×	
	Ekran başında geçirilen süre ve göz sağlığı	×	
Dijital sağlık	Dijital bağımlılık ve ruh sağlığı	×	SB.6.4.3
	Ergonomi ve dijital cihaz kullanımı	×	
	Şifre güvenliği	×	
Dijital güvenlik	Çevrimiçi kimlik hırsızlığına karşı koruma	×	SB.4.6.1, SB.5.6.2 SB.6.3.1, SB.6.4.2
	Veri güvenliği ve gizlilik	×	

2024 Taslak Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın öğretme ve öğrenme uygulamalarında dijital vatandaşlık ve alt boyutlarının yer verilme durumu incelendiğinde Tablo 4'e göre dijital vatandaşlığın "dijital erişim" boyutunda yoğunlaştığı görülmektedir. Bu boyut çerçevesinde en fazla "dijital kaynaklara erişim" alt boyutunda öğretme ve öğrenme uygulamalarına yer verilmiştir. Özellikle konulara ilişkin SB.4.1.1 öğrenme çıktısında olduğu gibi "*dijital kaynaklar kullanılabilir*" ifadelerine çok sık yer verildiği gözlemlenmiştir. Bir diğer uygulama örneği ifadesi şu şekildedir: "*Bu aşamada dijital kaynaklardan da konuya ilişkin bilgiler incelenebilir... teknolojik imkânlar dâhilinde dijital kaynaklara da başvurulabilir.*" SB.7.4.2.

"Dijital erişim" boyutunda Tablo 4'e göre "internete erişim" alt boyutunda tek öğretme ve öğrenme uygulaması görülmüştür. Bu uygulama altıncı sınıflarda olup şu şekildedir: "*Ulaşım ve iletişim sistemlerinin gelişmesi, bilgi ve haber kaynaklarının çeşitlenmesi, bu kaynaklara erişimin hızlanması...*" SB.6.6.1.

Tablo 4 incelendiğinde öğretme ve öğrenme uygulamalarında üzerinde durulan bir diğer dijital vatandaşlık boyutunun "dijital okuryazarlık" olduğu görülmektedir. "Dijital okuryazarlık" boyutu çerçevesinde uygulamaların "dijital içerik oluşturma ve paylaşma" alt boyutunda yoğunlaştığı görülmektedir. Bu uygulamalara yönelik örnek ifade şöyledir: "*Teknolojik ürünün bilinçli kullanımı hakkında farkındalık oluşturmak için tasarlanabilecekleri bir ürünü (kısa film, kamu spotu, afiş, karikatür, hikâye, şiir, şarkı, diyalog, kullanım kılavuzu) belirlemeleri istenir...*" SB.5.6.1.

Tablo 4'e göre "dijital okuryazarlık" boyutunda "dijital bilgi alma ve değerlendirme" alt boyutunun öğrenme ve öğrenme uygulamalarında yer alma durumu şu şekilde verilmiştir: "*Öğrencilere teknolojik ürünlerin (bilgisayar, televizyon, cep telefonu, tablet, bulaşık makinesi, ampul vb.) kullanımına yönelik olumlu ve olumsuz örnekler içeren videolar, haberler veya diyaloglar sunulur. Verilen örnekler üzerinden öğrencilerden teknolojik ürünlerin bilinçli kullanımına ilişkin çıkarımda bulunmaları istenir*".

Tablo 4'e göre "dijital okuryazarlık" boyutunda "dijital araç ve teknolojilerin kullanımı" alt boyutunun ise öğrenme ve öğrenme uygulamalarında yer alma durumu: "*Navigasyon uygulamaları, uydu görüntüleri, 3D uygulamalar, dijital haritalar veya renkli atlaslar gibi farklı kaynaklardan faydalanılır.*" SB.4.2.1 öğrenme çıktısında böyle yer almışken bir diğer uygulama örneği ifadesi şöyledir: "*...dijital uygulamalar da kullanılabilir.*" SB.5.2.2.

Tablo 4'e göre dijital vatandaşlık boyutlarından "dijital güvenlik" tüm alt boyutlarıyla öğrenme ve öğretme uygulamalarında az sayıda yer bulmuştur. Uygulama örneğine ilişkin ifade şu şekildedir: "*...siber zorbalık, kişisel verilerin güvenlik ve gizliliğinin tehlikeye girmesi gibi olumsuz etkilerine dair verilen kaynaklar grup çalışması ile incelenerek konuya ilişkin bilgi toplamaları sağlanır...*" SB.6.4.2.

Tablo 4'e göre dijital vatandaşlığın "dijital iletişim" boyutunda "e posta, mesajlaşma ve sosyal medya kullanımı" alt boyutunda beşinci sınıflarda bir, "dijital etkileşim ve ağ oluşturma" alt boyutunda yedinci sınıflarda iki öğrenme ve öğretme uygulaması yer alırken "çevrimiçi iş birliği ve toplantılar" alt boyutunda uygulama örneğine yer verilmediği görülmüştür. Uygulamaya yönelik ifade şu şekildedir: "*Daha sonra günlük hayatta ve dijital ortamlarda karşılaşılan ve etkili iletişime engel olan durumlara yönelik beyin fırtınası yapılır ve iletişim problemlerinin nedenlerini ortaya koymak amacıyla balık kılıcı tekniği kullanılır...*" SB.7.1.1.

Tablo 4 incelendiğinde dijital vatandaşlığın boyutlarından biri olan "dijital etik" öğrenme ve öğretme uygulamalarında tüm alt boyutlarıyla sadece dördüncü sınıflarda yer aldığı görülmüştür. Bu uygulamalara yönelik ifade şöyledir: "*Çevrim içi ortamda hangi davranışların olumlu olduğunu ve kaçındıkları davranışların neler olduğunu belirtmeleri beklenir.*" SB.4.6.1.

Tablo 4'e göre dijital vatandaşlığın "dijital hukuk" boyutunda öğrenme ve öğretme uygulamalarının yer alma durumu incelendiğinde "telif hakkı ve lisans kuralları" alt boyutunda şöyle ifade edilmiştir: "*Öğrencilerin, verilen yazılı ve görsel kaynakları inceleyerek bunlar arasından bir ürün veya fikrin telif ve patent süreçleriyle ilgili bilgi toplamada kullanabileceği kaynakları belirlemeleri sağlanır...*" S.B. 6.6.2. "Dijital dünyada yasal sorumluluklar" alt boyutunda uygulama şu şekilde ifadesini bulmuştur: "*Her gruba çevrim içi ortamda karşılaşılabilecekleri sorunlarla ilgili öğrencilerin düzeyine uygun kısa örnek olaylar sunulur.*" SB.4.6.1

Tablo 4'e göre dijital vatandaşlığın "dijital hak ve sorumluluklar" boyutunda "dijital hakların kullanım bilinci" alt boyutunda öğrenme ve öğretme uygulamalarında beşinci sınıflarda tek uygulama örneğine rastlanmıştır. Uygulama ifadesi ise şu şekildedir: "*Teknolojik ürünlerin bilinçli kullanımı konusunda farkındalık oluşturmaya yönelik videolar, kamu spotları veya proje örnekleri incelenir. Öğrenciler gruplara ayrılarak çalışma yaprağı yardımıyla bir teknolojik ürün belirler. Öğrencilerden bu ürünün hatalı kullanım örneklerini, bu durumun yol açtığı olumsuzlukları ve ürünün bilinçli kullanımında dikkat edilmesi gereken hususları belirlemeleri istenir.*" SB.5.6.2

Tablo 4 incelendiğinde dijital vatandaşlığın "dijital ticaret" boyutunda "dijital hizmetlerin kullanımı" alt boyutunda öğrenme ve öğretme uygulamalarında altıncı sınıflarda tek örneğe rastlanmıştır. Uygulama ifadesi öğrenme çıktısında şu şekildedir: "*E-devlet, e-nabız, e-okul, EBA uygulamalarının bireylere sunduğu hizmetler ile ilgili haberler dijital kaynaklardan incelenerek haklar ile ilişkilendirilir.*" SB.6.4.3

Tablo 4'e göre dijital vatandaşlığın "dijital sağlık" boyutunda "dijital bağımlılık ve ruh sağlığı" alt boyutunda öğrenme ve öğretme uygulamalarında altıncı sınıflarda tek uygulama örneğine rastlanmıştır. Uygulamaya dönük ifade şu şekildedir: "*Ayrıca teknoloji kullanımının bağımlılığa dönüşmesi için kontrollü kullanılması gerektiği vurgulanarak sağlıklı yaşam değeri üzerinde durulur.*" SB.6.4.3

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Çalışmada 2024 yılında yayınlanan “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” ve bu kapsamda güncellenen Taslak Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı dijital vatandaşlık ve boyutları açısından incelenmiştir. Ayrıca sosyal bilgiler dersi öğretim programı: temel felsefesi ve özel amaçları, içerik çerçevesi, öğrenme çıktıları ve süreç bileşenleri ve öğretme-öğrenme uygulamalarında dijital vatandaşlık ve alt boyutlarının ne ölçüde yer aldığı saptanmaya çalışılmıştır.

Dijital çağ olarak adlandırılan günümüz dünyası geleneksel eğitim anlayışını ve sınırları ortadan kaldırarak her alanda yeni fırsatlar sunmuştur. Öğrencilerin bu çağın fırsatlarından yararlanıp dijital dünyanın içinde yer alması, dijital vatandaşlık eğitimini elzem hale getirmiştir. Dijital vatandaşlık, dijital çağda yer alan her bireyin edinmesi ve uygulaması gereken temel bilgi ve becerileri kapsamaktadır. Eğitim programları hazırlanırken dijital vatandaşlık konuları müfredatla bütünleştirilerek, dijital çağda etik, sorumlu, güvenli ve aktif birey olmaları amacıyla öğrencilere kılavuz olmanın amaçlanması önemli görülmektedir. Choi, Glassman ve Cristol (2017), dijital vatandaşlık ölçeği geliştirmek amacıyla yaptıkları çalışmalarında dijital vatandaşlığın müfredata dâhil edilmesinin, öğrencilere somut fikirler sunarak öğrencilerin dijital ortamda sorumlu hareket etmelerini ve çevrimiçi ortamın aktif üyesi olmalarını sağlamak açısından önemli olduğunu vurgulamışlardır.

Ülkemizde ve dünyada eğitim programlarının değiştirilmesinde temel amaçlardan biri çağın gereksinimlerine uyum sağlanarak, öğrencilerin bireysel ve toplumsal ihtiyaçlarına cevap veren dinamik ve güncel bir eğitim sistemi oluşturmaktır. Teknolojinin hızla ilerlemesi ile öğrencilere dijital beceriler kazandırma ihtiyacını doğurduğundan eğitim programlarının da bu ilerlemelere uyum sağlamasıyla bu amaç gerçekleştirilebilir. Barr (1997), sosyal bilgilerin ilk amacı “dünyayı anlamaktır” demiştir. Bu minvalde sosyal bilgiler dersi, bilimsel ve teknolojik gelişmelerin öğrencilere kazandırdığı disiplinler arası konuları, vatandaşlık eğitimini amaçlayan yapısı ve kazanımları ile bu dinamik yapıya ve dijital vatandaşlık eğitimine en iyi hizmet edebilecek derslerin başında gelmektedir. Hertzberg, (1981), Doğanay (2008), Farris (2024); çalışmalarında sosyal bilgilerin temel amacının öğrencileri yaşama hazırlamak olduğundan ve çok disiplinli bir yapı taşıdığından bahsetmişlerdir.

Dijital vatandaşlık boyutları, 21. yüzyıl temel becerilerini de içeren boyutlar olduğu ifade edilebilir. Bu bağlamda dijital vatandaşlık, dijital dünyada yaşamı devam ettirebilmek bu temel becerilere sahip olmaktan geçmektedir (Karaduman ve Öncül, 2020, s.100). 2024 Taslak Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nın temel felsefesinde ve özel amaçlarında dijital vatandaşlık ve alt boyutları açısından incelenmiş ve programın temel felsefesinde ve özel amaçlarında dijital vatandaşlığa ait dijital okuryazarlık, dijital hak ve sorumluluklar ve dijital güvenlik boyutlarının yer aldığı; dijital etik, dijital sağlık, dijital hukuk, dijital erişim, dijital iletişim ve dijital ticarete yer verilmediği tespit edilmiştir. Aydemir (2019), çalışmasında programın temel felsefesinde dijital sağlık ve dijital hukuk boyutlarının, öğretim programının genel amaçlarında ise dijital sağlık, dijital güvenlik, dijital ticaret ve dijital hukuk yer almadığını tespit etmiştir. Bu sonuçların çalışmanın sonuçlarıyla benzerlik sağladığı söylenebilir. Bu kapsamda programın günümüz yurttaşlarının sahip olması gereken bu becerileri vermek için yeterli olduğu değerlendirilebilir. Buna rağmen programda dijital vatandaşlığın diğer boyutları olan dijital etik, dijital sağlık, dijital hukuk, dijital erişim, dijital iletişim ve dijital ticarete yer verilmemiş olması bir eksiklik olarak görülmektedir. Pala (2023), sosyal bilgiler dersinin dijital teknolojilerle oldukça yakın olması ve aktif vatandaşlar yetiştirme potansiyeli nedeniyle, öğretim programının amaçlarına dijital vatandaşlık konusunun daha çok dâhil edilmesi gerektiğinin altını çizmiştir.

2024 Taslak Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nın içerik çerçevesinde dijital vatandaşlık ve alt boyutlarının yer verme durumunda; “teknoloji ve sosyal bilimler” öğrenme alanında dijital vatandaşlığın dijital okuryazarlık, dijital hukuk ve dijital güvenlik boyutlarına değinildiği fakat diğer boyutlar olan dijital erişim, dijital ticaret, dijital iletişim, dijital sağlık ve dijital etiği kapsayacak şekilde yer almadığı görülmektedir. “Bilim, teknoloji ve toplum” öğrenme alanında; Kara ve Atasoy (2019), çalışmalarında tüm sınıflar seviyesine dijital vatandaşlık ve alt boyutlarına yeterli düzeyde yer verildiğini, bu bağlamda çalışmayla farklılık gösterirken, Turan ve Avcı (2018) ise, çalışmalarında dijital okuryazarlık, dijital etik, dijital güvenlik, dijital sağlık boyutlarına değinildiğini fakat dijital erişim, dijital ticaret, dijital iletişim, dijital

kanun, dijital sağlık, dijital haklar ve sorumluluklar boyutlarının ise yeterli düzeyde değinilmediğini tespit etmişlerdir. Ayrıca bu öğrenme alanında değişim ve yenilikçi becerilerin verilmesi ve dijital vatandaşlığın sosyal bilgiler öğrenme alanlarının tümünde eşit yer alması gerektiği üzerinde durmuşlardır. Bu bilgiler ışığında bilgi ve internet çağının gereği olarak sosyal bilgiler öğretim programına özellikle de “teknoloji ve sosyal bilimler” öğrenme alanına dijital vatandaşlığın tüm boyutlarıyla yansıtılması gerektiği düşünülmektedir. “Yaşayan demokrasimiz” öğrenme alanında ise sadece dijital hak ve sorumluluklar boyutuna yer verildiği diğer boyutların yer almadığı görülmüştür. “Birlikte yaşamak; evimiz dünya; ortak mirasımız ve hayatımızdaki ekonomi” öğrenme alanlarında dijital vatandaşlığın boyutlarına yer verilmemesi önemli bir eksiklik olarak yorumlanabilir. Kara ve Atasoy (2019), çalışmaları sonucunda öğrenme alanlarında dijital vatandaşlığın eşit dağılmadığını tespit etmişlerdir. Pala (2023), çalışmasında sosyal bilgiler öğrenme alanlarında dijital vatandaşlıkla ilgili kazanımları incelemiş; “bilim, teknoloji ve toplum” öğrenme alanında en fazla kazanım yer alırken “kültür ve miras ile insanlar, yerler ve çevreler” öğrenme alanlarında dijital vatandaşlık konusu ile ilgili kazanımların olmadığını tespit etmiştir. Mevcut çalışmadan elde edilen bulgular ve önceki çalışmaların bulguları arasındaki bu uyum çalışmanın sonuçlarının geçerliliği konusunda fikir veriyor olsa da programın bu yönüyle yeterli olmaması bir problem olarak görülebilir.

Programda öğrenme çıktıları ve süreç bileşenlerinin dijital okuryazarlık boyutunda yoğunlaştığı ifade edilebilir. Dijital okuryazarlık boyutunun özellikle beşinci sınıflarda verildiği gözlemlenmiştir. Pala ve Başbüyük (2020), çalışmalarında beşinci sınıf öğrencilerinin dijital okuryazarlık becerilerinin oldukça gelişmiş bir seviyede olduğunu ve diğer sınıf seviyelerinde de dijital okuryazarlık becerilerine yer verilmesi gerektiği sonucuna ulaşmışlardır. Altun ve Alpan (2021), sosyal bilgiler öğretim programının temel eğitimdeki diğer programlara oranla dijital okuryazarlık becerisine daha fazla yer verdiğini tespit etmiştir. Öğrenme çıktıları ve süreç bileşenlerinde bir diğer üzerinde durulan boyut dijital hak ve sorumluluklar iken dijital iletişim, dijital ticaret ve dijital hukuk ve dijital güvenlik ilgili tek öğrenme çıktısı ve süreç bileşenlerine rastlanmıştır. Dijital erişim, dijital etik, dijital sağlık boyutlarıyla ilgili öğrenme çıktısı ve süreç bileşenine rastlanmamıştır. Ayrıca öğrenme çıktıları ve süreç bileşenlerinde dijital vatandaşlık boyutlarının sınıf düzeylerinde de dengeli bir şekilde yer almadığı görülmüştür. Pala (2023), sosyal bilgiler öğretim programında ve ders kitaplarındaki kazanım ve içeriklerde dijital vatandaşlıkla ilgili tüm boyutların yer aldığı, fakat dijital vatandaşlığın kazanım ve içeriklerde farklı sınıf düzeylerinde eşit bir dağılım göstermediği sonucuna ulaşmıştır. Kara ve Atasoy (2019), sosyal bilgiler ders kitaplarında dijital vatandaşlık kazanımları ve sayılarını incelemiş ve tüm sınıflar düzeyinde 131 kazanımdan 12 adet, oran olarak %9’unun dijital vatandaşlıkla ilgili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Turan ve Avcı (2018), sosyal bilgiler öğretim programı kazanımlarının incelendiğinde dijital vatandaşlık ile ilgili bulgulara ulaşılabilmediğini ancak kazanımların direkt olarak dijital vatandaşlıkla ilişkilendirilemediğini ifade etmişlerdir. Colis ve Reyes (2024), öğrencileri dijital dünyanın zorluklarına karşı donanımlı hale getirmek için dijital vatandaşlığı sosyal bilgiler müfredatına entegre etmenin müfredatın eksik yönlerinin belirlenmesinde ve dijital vatandaşlık becerilerinin geliştirilmesi için çalışılmasını gerekli olduğunu söylemiştir. Bu bağlamda öğrenme çıktıları ve süreç bileşenlerinde dijital vatandaşlık daha fazla yer alması gerekliliği ortaya çıktığı söylenebilir.

Öğretme-öğrenme uygulamalarında birinci olarak dijital erişim boyutuna oldukça fazla yer verildiği görülmektedir. Öğretme ve öğrenme uygulamalarında konularla ilgili olarak “...*dijital kaynaklar kullanılabilir*” örneğine sık olarak yer verildiği gözlemlenmiştir. Tüm sınıf düzeylerinde benzer örneklerle rastlanmıştır. 2010 tarihinde Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi (FATİH) Projesi ve 2012’de “Eğitim Bilişim Ağı (EBA)” yayına başlaması (MEB, 2024) ile okullarda dijital kaynaklar erişim imkânı artmış bu durum müfredatın öğrenme ve öğretme uygulamalarına yansıdığı ve müfredatı dijital vatandaşlık bağlamında güçlendirdiği söylenebilir. Dijital kaynakların öğrenmeyi geliştiren, zenginleştiren ve eğlenceli hale getiren yanı sıra eğitimde kullanılmasında teşvik edilmelidir. Öğretme-öğrenme uygulamalarında ikinci olarak dijital okuryazarlık üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Sarıgöl (2018), dijital okuryazarlık becerisinin 2018 sosyal bilgiler öğretim programında yeterince yer almadığı sonucuna ulaşmıştır. Bu bağlamda 2024 Taslak Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda bu eksiklerin giderildiği sonucuna ulaşılabilir. Öğretme-öğrenme uygulamalarında dijital güvenlik boyutuna yer verildiği görüldüğü de dijital hayatla iç içe olan öğrenciler için bu uygulama örneklerinin yetersiz kalacağı söylenebilir.

Araştırma kapsamında 2024 Taslak Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın öğrenme çıktıları ve süreç bileşenlerinde dijital okuryazarlık ve öğretme ve öğrenme uygulamalarında dijital erişim ve dijital okuryazarlık boyutlarının oldukça güçlü olduğu fakat programın incelenen bölümlerinde dijital ticaret, dijital hukuk, dijital sağlık ve dijital etik boyutlarının zayıf kaldığı ifade edilebilir. Bu çalışmanın sonuçlarının oldukça sınırlı olduğu, elde edilen sonuçların genellenebilirliği açısından farklı yöntemlerin birlikte kullanıldığı daha kapsamlı çalışmalar yapılabilir. Programın taslak olması nedeniyle konuyla ilgili yapılacak olan sonraki çalışmaların programın nihai özellikleri de dikkate alarak uygulama boyutuyla değerlendirmesi daha kapsamlı sonuçlara ulaşılmasını sağlayabilir. Ayrıca programın öğrenci, öğretmen, veli ve diğer paydaşlarla yapılacak olan çalışmalarla dijital vatandaşlık açısından etkisi hem nitel hem de nicel sonuçlarla ortaya konulabilir.

Referanslar

- Akcil, U., & Bastas, M. (2021). Examination of University Students' Attitudes towards E-learning during the COVID-19 Pandemic Process and the Relationship of Digital Citizenship. *Contemporary Educational Technology*, 13(1), ep291. <https://doi.org/10.30935/cedtech/9341>
- Aldemir, C. & Avşar, M. N. (2020). Pandemi döneminde dijital vatandaşlık uygulamaları. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(5), 148-169.
- Altun, N. & Alpan, G. B. (2021). Temel eğitim programlarında dijital okuryazarlık. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(2), 280-294.
- Al-Zahrani, A. (2015). Toward digital citizenship: examining factors affecting participation and involvement in the internet society among higher education students. *International Education Studies*, 8(12), 203-217.
- Aslan, S. & Çakmak, Z. (2018). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık davranışlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Adıyaman University Journal of Educational Sciences*, 8(1), 72-99.
- Avcı, E. K. Faiz, M. & Recepoğlu, S. (2021). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık algılarının belirlenmesi, *International Journal of New Approaches in Social Studies*, 5(1), 46-62.
- Aydemir, M. (2019). Yenilenen sosyal bilgiler dersi öğretim programının dijital vatandaşlık ve alt boyutları açısından incelenmesi, *Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 15-38.
- Aydın, A. (2015). Dijital vatandaşlık. *Türk Kütüphaneciliği*, 29(1), 142-146.
- Barr, H. (1997). Defining social studies. *Teachers and Curriculum*, 1, 6-13.
- Bowen, G.A. (2009). Nitel araştırma yöntemi olarak doküman analizi, *Nitel Araştırma Dergisi*, 9(2), 27-40.
- Buchholz, B. A. DeHart, J., & Moorman, G. (2020). Digital citizenship during a global pandemic. *Moving beyond digital literacy. Journal of Adolescent & Adult Literacy*, 64(1), 11-17.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2022). *Bilimsel araştırma basamakları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Calzada, İ. (2022). Dijital vatandaşlık rejimleri Avrupa ulus devletlerini nasıl yeniden ölçeklendiriyor? *Uzay ve Yönetim*, 26(1), 44-52.
- Choi, M. (2016). A concept analysis of digital citizenship for democratic citizenship education in the internet age, *Theory & research in social education*, 44(4), 565-607.
- Choi, M. & Cristol, D. (2021). Digital citizenship with intersectionality lens: Towards participatory democracy driven digital citizenship education. *Theory into practice*, 60(4), 361-370.
- Choi, M., Glassman, M., & Cristol, D. (2017). What it means to be a citizen in the internet age: Development of a reliable and valid digital citizenship scale. *Computers & education*, 107, 100-112.
- Colis, M. V. & Reyes, W. S. (2024). Integrating digital citizenship in social studies. *Journal of Research, Policy & Practice of Teachers and Teacher Education*, 14(2), 1-14.

- Çoban, O. & Akşit, İ. (2018). 2005 ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programlarının öğrenme alanı, kazanım, kavram, değer ve beceri boyutları açısından karşılaştırılması, *Journal of History, Culture & Art Research/Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 7(1).
- Çolak, A. & Öztürk, T. (2022). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *International Journal of New Approaches in Social Studies*, 6(2), 367-394.
- Demir, S.B. (Ed.). (2016). *Vatandaşlık Bilgisi*, Ankara: Anı yayıncılık.
- Dere, İ., & Yavuzay, M. (2019). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık göstergelerinin incelenmesi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(3), 2400-2414.
- Doğanay, A. (2008). Çağdaş sosyal bilgiler anlayışı ışığında yeni sosyal bilgiler programının değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2), 77-96.
- Elçi, A. C., & Sarı, M. (2016). Bilişim teknolojileri ve yazılım dersi öğretim programına yönelik öğrenci görüşlerinin dijital vatandaşlık bağlamında incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25(3), 87-102.
- Ezer, F., & Aksüt, S. (2021). Opinions of graduate students of social studies education about qualitative research method, *International Education Studies*, 14(3), 15-32.
- Farris, P. J. (2024). *Elementary and middle school social studies: An interdisciplinary, multicultural approach*. Waveland Press.
- Frau-Meigs, D. O'Neill, B., Soriani, A., & Tomé, V. (2017). Digital citizenship education: *Volume 1: Overview and new perspectives*.
- Gürel, D. (2016). Sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin ilkökul 4. sınıf insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi dersine yönelik görüşlerinin karşılıklı olarak incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(3), 641-660.
- Hablemitoğlu, Ş., & Özmete, E. (2012). Etkili vatandaşlık eğitimi için bir öneri. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(3), 39-54.
- Heater, D. (2007). *Yurttaşlığın kısa tarihi*. Ankara: İmge Kitap Evi.
- Hertzberg, H. W. (1981). *Social studies reform 1880–1980*. Boulder, CO : Social Science Education Consortium.
- Hollandsworth, R. Donovan, J., & Welch, M. (2017). Digital citizenship. You can't go home again. *TechTrends*, 61(524-530).
- ISTE. (2019). Standards. Retrieved from. <http://www.iste.org/standards>
- İşman, A., & Güngören. O. (2014). Digital citizenship. *Turkish Online Journal of Educational Technology-TOJET*, 13(1), 73-77.
- Jones, L. M., & Mitchell, K. J. (2016). Gençlerin dijital vatandaşlığını tanımlamak ve ölçmek. *Yeni medya ve toplum*, 18(9), 2063-2079.
- Kara T., & Atasoy, E. (2019), Sosyal bilgiler öğretim programı ve ders kitaplarının (2018) dijital vatandaşlık kavramı ve alt boyutları bağlamında incelenmesi. *Balikesir University Journal of Social Sciences Institute*, 22(41), 133-154.
- Karaduman, H., & Öncül, B. (2019). Dijital vatandaşlık ve dijital vatandaşlık eğitimi. Öztürk, C. İbrahimoglu Z., ve Yıldırım, G., (Ed.). *21. Yüzyılda vatandaşlık ve vatandaşlık eğitimi içinde* (s.99). Ankara: Pegem Akademi.
- Karaduman, H. (2011). *6. sınıf sosyal bilgiler dersinde dijital vatandaşlığa dayalı etkinliklerin öğrencilerin dijital ortamdaki tutumlarına etkisi ve öğrenme öğretme sürecine yansımaları* (Yayın No. 279893). [Doktora tezi, Marmara Üniversitesi] YÖK Tez Merkezi. Ulusal Tez Merkezi | Anasayfa (yok.gov.tr)
- Karaduman, H., & Öztürk, C. (2014), Sosyal bilgiler dersinde dijital vatandaşlığa dayalı etkinliklerin öğrencilerin dijital vatandaşlık tutumlarına etkisi ve dijital vatandaşlık anlayışlarına yansımaları, *Journal of Social Studies Education Research*, 5(1), 38-78.

- Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 62-80.
- Kim, M., & Choi, D. (2018). Development of youth digital citizenship scale and implication for educational setting. *Journal of Educational Technology & Society*, 21(1), 155-171.
- Koç, N. E., & Koç, E. (2021). Pandemi dönemi'nde Türkiye'de dijital vatandaşlık olgusu. *Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 11(3), 1019-1035.
- Kuş, Z. (2020), *Türkiye'de ve Dünya'da vatandaşlık eğitimi*, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- MEB. (2024). *Geçmişten Günümüze Yeğitek*. <https://yegitek.meb.gov.tr/ggy/index.html>
- MEB. (2024). Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Öğretim Programları Ortak Metni. <https://gorusoneri.meb.gov.tr/>
- Metin, Ö. & Cin, M. (2021). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarına yönelik dijital vatandaşlık yeterlik ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlik ve güvenilirlik çalışması, *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 11(2), 445-469.
- Milenkova, V. & Lendzhova, V. (2021). Digital citizenship and digital literacy in the conditions of social crisis. *Computers*, 10(4), 40. <https://doi.org/10.3390/computers10040040>
- Morgan, H. (2022). Conducting a qualitative document analysis. *The Qualitative Report*, 27(1), 64-77.
- Öztürk, M. (2021). Dijital vatandaşlık araştırmalarının incelenmesi: Kavramsal ve yöntemsel eğilimler. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 11(2), 385-393.
- Pala, F. (2023). Dijital yetkinlik kavramına ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 21(3), 1153-1176.
- Pala, Ş. M. & Başbüyük, A. (2020). Ortaokul beşinci sınıf öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 9(3), 897-921.
- Pangrazio, L. & Sefton-Green, J. (2021). Dijital haklar, dijital vatandaşlık ve dijital okuryazarlık: Fark ne?. *Eğitim Araştırmalarında Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 10(1), 15-27.
- Richardson, J. & Milovidov E. (2019). *Digital citizenship education handbook. documents and publications production department (SPDP)*. Council of Europe.
- Ribble, M. (2011). *Digital citizenship in schools*. (2nd ed.). Eugene, OR, International Society for Technology in Education.
- Ribble, M. (2015). *Digital citizenship in schools: Nine elements all students should know*. (3rd ed.). Eugene, OR: International Society for Technology in Education.
- Ribble, M. ve Bailey, G. (2007). *Digital citizenships in scholls*. Washington: ISTE.
- Richardson, J. W., Martin, F. & Sauers, N. (2021). Dijital vatandaşlık üzerine 15 yıllık araştırmanın sistematik incelemesi: 2004–2019. *Öğrenme, Medya ve teknoloji*, 46(4), 498-514.
- Sakallı, H. (2015). *Sınıf öğretmeni adaylarının dijital vatandaşlık düzeyleri ile siber zorbalık eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. [Yüksek Lisans Tezi Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Sarıgöl, B. (2018). 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programının dijital okuryazarlık becerisi bakımından yeterliliğinin incelenmesi. *Kapadokya Eğitim Dergisi*, 3(1), 8-17.
- Sarı, İ. & Taşer, S. (2022). Sosyal bilgiler öğretmenlerine katkısı bakımından dijital vatandaşlık olgusu. *Social Sciences Studies Journal (SSSJJournal)*, 6(63), 2435-2445.
- Töre, N. (2017). Değişen dünyada vatandaşlık. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, (10), 553-595.
- Turan, S. & Avcı, E. K. (2018), 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın dijital vatandaşlık bağlamında incelenmesi. *Journal of Education and New Approaches*, 1(1), 28-38.
- van Toorn, G. & Cox, L. (2024), Digital citizenship and disability in the covid era. *New media & society*, 26(3), 1249-1267.

- von Gillern, S., Korona, M. Wright, W., Gould, H. & Haskey-Valerius, B. (2024), Media literacy, digital citizenship and their relationship. *Perspectives of preservice teachers. Teaching and Teacher Education, (138)*, 104404.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2021), *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, B. (2023), İlkokul Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Dijital Vatandaşlık Bağlamında İncelenmesi. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi, 12(3)*. 583-598.

Extended Abstract

This study aims to examine the dimensions of digital citizenship (namely digital access, digital commerce, digital communication, digital literacy, digital etiquette, digital law, digital rights and responsibilities, digital health, and digital security) within the context of the 2024 Draft Social Studies Curriculum. The concept of citizenship has evolved throughout history, gaining different meanings and ultimately coming to signify the legal bond between an individual and the state. However, in contemporary times, this concept has expanded to include new dimensions, such as digital citizenship. Digital citizenship encompasses the knowledge and skills required for individuals to act ethically and responsibly in the digital realm. Educational institutions, particularly schools, bear the responsibility of equipping students with these skills. In Turkey, social studies classes form the cornerstone of citizenship education. Therefore, the inclusion of digital citizenship within the social studies curriculum is considered essential.

Although previous studies have examined social studies curricula in relation to digital citizenship and its dimensions, the announcement of the "Century of Türkiye Education Model" in 2024, along with the subsequent development of the new Social Studies Curriculum, underscores the importance of revisiting this subject. The findings of this study are expected to enable a more comprehensive evaluation of the curriculum in terms of digital citizenship dimensions by comparing the results with those of earlier research. In line with these considerations, this study seeks to analyse the 2024 Draft Social Studies Curriculum in terms of digital citizenship and its associated dimensions. The research specifically aims to address the following questions:

- To what extent do the fundamental philosophy and specific objectives of the 2024 Draft Social Studies Curriculum incorporate digital citizenship and its dimensions?
- How are digital citizenship and its dimensions reflected in the content framework of the 2024 Draft Social Studies Curriculum?
- What role do digital citizenship and its dimensions play in the learning outcomes and process components of the 2024 Draft Social Studies Curriculum?
- How are digital citizenship and its dimensions embedded within the teaching and learning practices of the 2024 Draft Social Studies Curriculum?

The study employs a qualitative research design, adopting a case study model. The document analysis method was utilised to examine the 2024 Draft Social Studies Curriculum in relation to digital citizenship and its dimensions. A chart was developed based on the nine dimensions of digital citizenship to evaluate the curriculum's alignment with these dimensions. Descriptive analysis was employed to interpret and discuss the findings. The aim of this study is to determine the extent to which the dimensions of digital citizenship are integrated into the educational programme.

The analysis of the 2024 Draft Social Studies Curriculum revealed that its fundamental philosophy and specific objectives encompass the dimensions of digital literacy, digital rights and responsibilities, and digital security (Article 20). Regarding the content framework, digital citizenship dimensions are predominantly addressed in the learning areas of "Our Living Democracy" and "Technology and Social Sciences." However, no findings related to digital citizenship were observed in the learning areas of "Living Together," "Our World as a Home," "Our Common Heritage," and "Economics in Our Lives." Learning outcomes and process components were found to primarily focus on the digital literacy dimension, particularly in Year 5, with some inclusion of digital rights and responsibilities. Nevertheless, the inclusion of dimensions such as digital communication, digital commerce, digital law, and digital security was limited, while learning outcomes and process components related to digital access, digital etiquette, and digital health were absent. In the teaching and learning practices, frequent emphasis was placed on digital access and the promotion of digital resource utilisation. Although digital literacy was also strongly emphasised, other dimensions were insufficiently addressed.

The findings suggest that while the learning outcomes and process components of the 2024 Draft Social Studies Curriculum demonstrate strong integration of digital literacy, and the teaching and learning practices heavily focus on digital access and digital literacy, the dimensions of digital commerce, digital law, digital health, and digital etiquette are notably weak. The study highlights the limitations of its findings

and recommends further comprehensive research employing diverse methodologies to enhance the generalisability of the results. Given that the programme is in draft form, future research should also consider its finalised features and evaluate its implementation in greater detail. Moreover, studies involving students, teachers, parents, and other stakeholders could provide both qualitative and quantitative insights into the curriculum's impact from a digital citizenship perspective.

As the results of this study are rather limited, more comprehensive studies can be carried out using different methods to generalise the results obtained. As the programme is a draft, the evaluation of future studies on the subject with the application dimension, considering the final features of the programme, can provide more comprehensive results. In addition, the impact of the programme in terms of digital citizenship can be revealed with both qualitative and quantitative results through studies to be conducted with students, teachers, parents and other stakeholders.